

HAMBOPOLSKA

Inom den moderna svenska folkmusikrörelsen anser man, att hambon icke gärna bör spelas på uppspelningar för allmänheten. Man anser att dansen och den därtill hörande musiken hör hemma under begreppet "gammal dansmusik". Någon gång när man anordnar dans i samband med stämmorna kan man få höra spelmanslagen spela upp till en hambo, men annars betraktar man hambomelodierna som icke hemmahörande i svensk folkmusik.

Enligt flera källor förekommer hambon först i tryck år 1844. Den benämnes då hambopolska. En del forskare tror att dansen skulle ha ett tyskt ursprung därigenom att man funnit den vid något tillfälle benämnd Hamburger-polkett. Andra hålla envist fast vid att den är en genuin svensk dans, besläktad med den gamla 8-delpolskan. Sägningen från Hanebo, beskriven redan 1850, berättar om att dansen tidigare kallats "horgadansen" men senare fått namnet hambopolska. Det var ju på Horgaberget som, enligt sägnen, man dansade ihjäl sig sedan "Hin Håle" tagit hand om musiken.

Det är möjligt, att nya rön om denna dans vunnits sedan ovanstående uppgifter kom i tryck, men jag skulle om möjligt vilja bidra till problemets klarläggande genom att meddela ett utdrag ur några brev från en av mina förfäder.

År 1747 emigrerade bleckslagarmästaren i Stockholm Johan Magnus Klemming (född i Torshälla) till Tyskland för att arbeta på Fredrik den stores slottsbyggen. Det var Sveriges drottning Lovisa Ulrika som förmedlade kunniga hantverkare på uppdrag av sin tyske broder. Denne Klemming, som gifte sig i Tyskland, hade i sina båda äktenskap tillsammans 23 barn, varav två söner återvände till Sverige. En av dem, Johan Christopher Klemming, blev sedermera ålderman i bleckslagareskrået i Stockholm, och en sonson till honom, Wilhelm Leonard Klemming, född 1820, reste år 1840 som bleckslagaregesäll till Tyskland och besökte då sina där kvarlevande släktingar i den lilla staden Zehdenick utanför Berlin. Dessa voro nu helt förtyskade och kunde icke ett ord svenska. Wilhelm Klemming skriver den 26 juli 1840 i ett brev till sina föräldrar: "— — — På eftermiddagen promenerades till vatten, lektes i trädgården, jag deklamerade, så dansades litet. Jag hade råkat nämna om hambopolska, de ville att jag skulle dansa den. Det var mig omöjligt, då måste jag dansa kosack, som kom alla att skratta. Onkel skrattade så magen

hoppade på honom, och försäkrade, att när hans far watt munter, så dansade han äfven så."

I ett annat brev berättar Wilhelm Klemming om hur han firade julen hos sina tyska släktingar.

"— — — Den 25. Kl. 6 voro vi på benen; de små voro i otålig längtan efter sina Weihnachts-geschenken, men de måste gifva sig till tåls, emedan något ännu felades. Kl. 7½ tändes ljusen an till allas glädje och vi tågade öfver till die Kinderstube. Jag blef ej heller utan. Onkel gaf mig en guldring med farmors silhuett, ett västtyg, och Agnes, Hanchen och Doris hade virkat en Börse. Jag gaf Onkel 'porträttet', som väckte mycket ruelse, flickorna hvar sin ring, äfvensom Bernhard och Albert, Agnes — hambopolskan,

Hanchen — ett nålhus och Doris en liten ask af Medevi halmarbete och ein Kuss till tack. Glädjen stod högt i tak. — — — Jag språkade med kusinerna om Stockholm, dansade äfven hambo, så dåligt jag kunde. — — —"

Vi finner således här en ung svensk man, som kommer till Tyskland och "råkar nämna om hambopolska". Alltså en svensk dans — en polska — som hans tyska släktingar gärna ville se. Man kan alltså avskriva spekulationerna om att den skulle kunna ha något tyskt ursprung. Varför var det nu honom omöjligt att dansa hambopolskan, när han tydligen med skicklighet kunde dansa kosack. Han säger ju även senare att han dansade hambon men att han dansade den dåligt. Han hade också hambopolskan på ett notblad och gav det i julklapp till sin kusin Agnes. Det är ju möjligt, att han själv hade skrivit ned noterna till denna hambo, eller också hade han med sig noterna från Stockholm på grund av det intresse som han förmodade kusinerna skulle visa. Ja, man får faktiskt den uppfattningen, att han berättar om en ny dans som blivit på modet i Stockholm men som han själv ännu inte riktigt lärt sig.

Det är ju allmänt känt, att det under 1830—40-talet blomstrade ett romantiskt intresse för svenska folkliga traditioner. Man kan mycket väl tänka sig att man i samband härmed från den svenska landsbygden importerade en typ av den gamla 8-delpolskan och populariserade den i huvudstaden under namnet hambopolska. Den kanske helt enkelt var den romantiska dansflugan vid tiden kring år 1840. Att hambon har med polskan att göra anser jag ställt utom allt tvivel. Man skulle annars inte så envist binda namnet hambo tillsammans med polska, och dessutom är själva dansen i sin livlighet, steg och turer bra överensstämmande med de beskrivningar man har av svensk polskadans överhuvud taget.

Melodierna till hambon ha emellertid så småningom glidit bort från 8-delpolskan och blandats ihop med mazurkorna. Danskapellen i Stockholm ha säkerligen bidragit härtill.

Fortfarande går det alldeles utmärkt att dansa hambo efter gammal 8-delpolska, och den mest kända av alla hambomelodier, "A jänta och ja", är ju faktiskt ingenting annat än en äkta 8-delpolska. I Småland har jag för cirka tio år sedan sett åttondelpolskan dansas efter en hambomelodi. Härvid satte man i vänster ben på första tredjedelen i takten. I hambo sätter man som bekant i höger ben först, vilket gör att det går betydligt lättare för allmänheten att lära sig denna dans.

Härmed är emellertid icke ordet hambo förklarat, men det är icke omöjligt att hambo och Hanebo har något gemensamt. Förre stationsinspektoren i Ljusdal, Ernst Bergman, skriver i sin notbok från 1860—70-talet "Hambopolska (Hanebopolska. Hårgadans)". Detta kan ju möjligen stödja uppgiften i Svenska Familjeboken 1850 att Hanebo- eller hambopolskan fordom benämndes horgadansen.

Vad jag med denna uppsats har försökt klarlägga är att hambopolskan är en rent svensk dans med säkert mer än 100-åriga traditioner. Godkänner vi dess släktskap med den gamla polskan så kommer vi ännu längre tillbaka i tiden. Dansen lever alltjämt, även om man dansar den litet olika runt om i landet. Precis som förhållandet var med de gamla polskorna. Därför kan också spelmännen, om de välja med smak, mycket väl spela hambopolskor på sina stämmor. Då spela de svensk folkmusik som mer än väl kan mäta sig med de vanligen förekommande spelmansvalserna från 1860—70-talet.